

Muzeum Polskich Formacji Granicznych

<https://www.muzeumsg.strazgraniczna.pl/muz/formacje-ochrony-granic/rys-historyczny/po-1991/24082,Karpacki-Oddzial-Strazy-Granicznej.html>
02.05.2025, 04:53

Karpacki Oddział Straży Granicznej

Zmiany ustrojowe zapoczątkowane w Polsce po 1989 roku wymusiły również zmiany w systemie ochrony granicy państwowej. Dnia 12 października 1990 r. uchwalona została ustawa o Straży Granicznej, która powoływała w miejsce Wojsk Ochrony Pogranicza (WOP) specjalistyczną, nowoczesną i profesjonalną służbę o charakterze policyjnym – Straż Graniczną (SG).

W 1990 r. południowy odcinek granicy państwowej z ówczesną Czechosłowacją ochraniała Karpacka Brygada Wojsk Ochrony Pogranicza (KaB WOP) z siedzibą w Nowym Sączu. Na jej bazie utworzono Karpacki Oddział Straży Granicznej (KaOSG), który formalnie rozpoczął działalność w dniu 16 maja 1991r.

Pierwszym Komendantem KaOSG został kpt. SG Tomasz SZKLINSKI, który pełnił tę funkcję do 1998r., a jego zastępcą został kpt. SG Zbigniew JEŻ. Według etatu stan osobowy oddziału wynosił 945 funkcjonariuszy i 187 pracowników. W Nowym Sączu miała również siedzibę Orkiestra Reprezentacyjna SG, o stanie osobowym 61 funkcjonariuszy i 2 pracowników.

Kadra oddziału sformowana została z kadry zawodowej KaB WOP, która w związku z likwidacją WOP została formalnie zwolniona do rezerwy i na zasadzie pełnej dobrowolności powołana do służby w charakterze funkcjonariuszy SG.

Początkowy zasięg terytorialny nowopowstałego Oddziału SG obejmował obszar od znaku granicznego I/202 wyłącznie, stanowiącego rozgraniczenie z odcinkiem służbowej odpowiedzialności Bieszczadzkiego Oddziału SG w Przemyślu, do znaku granicznego III/90 włącznie, stanowiącego rozgraniczenie z ówczesnym Beskidzkim Oddziałem SG w Cieszynie. Teren ochraniały przez Karpacki Oddział SG, pod względem fizycznej ochrony granicy państwowej, jest terenem trudnym, pociętym, w dużej mierze górzystym. Granica przebiega pasmami Beskidów, Pienin, Tatr, Gorców, a także ciekami wodnymi głównie rzek Popradu, Dunajca, Białki i Jeziora Orawskiego.

Po zakończeniu reorganizacji nowopowstałych oddziałów Straży Granicznej, w KaOSG funkcjonowało:

komenda / 2 kompanie odwodowe + pełne zabezpieczenie logistyczne i techniczne/

Samodzielna Kompania Odwodowa Nowy Targ

16 strażnic (SSG) / 10 kadrowych, 6 rozwiniętych /

5 Granicznych Placówek Kontrolnych (GPK) /1 lotnicze, 1 kolejowe, 3 drogowe/

Na terenie podległym KaOSG funkcjonowało również 8 drogowych przejść Małego Ruchu Granicznego (MRG).

W 1992 roku, funkcjonariusze i społeczeństwo ziemi sądeckiej wystąpiło z inicjatywą ustanowienia sztandaru i nadania imienia „1 Pułku Strzelców Podhalańskich” Karpackiemu Oddziałowi SG. Efektem tego było przekazanie w dniu 17 maja 1992 r. przez Komendanta Głównego SG płk prof. dr hab. inż. Marka LISIECKIEGO sztandaru KaOSG.

W dniu 6 stycznia 1995 r. Zastępcą Komendanta KaOSG ds. logistycznych mianowany został ppłk SG Sławomir ŻYCZKOWSKI, który funkcję tę pełnił do 2006 r.

Od momentu utworzenia oddziału, wielokrotnie przechodził reorganizacje oraz modernizacje, które w znacznym stopniu zmodyfikowały działanie komendy oddziału i granicznych jednostek organizacyjnych. W kwietniu 1995 r. przejście graniczne Chochółów zostało otwarte dla ruchu międzynarodowego, ponadto otwarta została GPK w Koniecznej.

W wyniku podpisania w dniu 6 lipca 1995 r. w Warszawie umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej (RP) a Rządem Republiki Słowackiej (RS) o stosunkach prawnych i współpracy na wspólnej granicy państwowej Komendant KaOSG objął funkcję Pełnomocnika Granicznego Rzeczypospolitej Polskiej Odcinka Karpackiego. Instytucja ta, do dnia dzisiejszego jest jednym z niezbędnych elementów służących sprawnemu i kompetentnemu działaniu, które ma na celu szeroko rozumianą współpracę w ochronie granicy państwowej z organami ochrony granicy państwa sąsiedniego. Ścisłe współdziałanie służb granicznych obu stron pozwala na sprawne i skuteczne zabezpieczenie wspólnej granicy państwowej, bezpieczeństwa i porządku na terenach przygranicznych i rozwoju współpracy transgranicznej.

W kwietniu 1996 r. na bazie funkcjonariuszy Kompanii Odwodowej w KaOSG, powstała Kompania Reprezentacyjna Straży Granicznej. Pododdział ten do chwili obecnej reprezentuje SG na wszystkich ważniejszych uroczystościach państwowych

W dniu 6 grudnia 1996 r. zawarta została umowa między RP a RS o małym ruchu granicznym, na podstawie której, uregulowane zostały zasady funkcjonowania małego ruchu granicznego ze Słowacją. Początkowo na ochranianym przez KaOSG odcinku granicy państwowej funkcjonowało 9 przejść MRG. W tym okresie rozpoczęło również funkcjonowanie przejście turystyczne w Szczawnicy - Leśnicy, przeznaczone dla obywateli RP i RS oraz obywateli państw z którymi obie strony posiadały zniesiony obowiązek wizowy.

15 września 1997 r. funkcjonować zaczęło dodatkowe lotnicze przejście graniczne Kielce-Masłów, przeznaczone do obsługi statków powietrznych odbywających loty międzynarodowe w ruchu pasażerskim. Ponadto w 1997 r. zlikwidowana została SSG w

Zawoi.

Od dnia 08 lutego do 31 maja 1998 r. obowiązki komendanta oddziału pełnił ppłk SG Zbigniew JEŻ. Z dniem 1 czerwca 1998 r. na stanowisko Komendanta KaOSG mianowany został kpt. SG Mirosław HAKIEL, a 2 czerwca 1998 r. stanowisko Zastępcy Komendanta KaOSG ds. granicznych objął ppłk SG Wojciech SZCZYGIEŁ.

Z dniem 1 listopada 1998 r., w związku z likwidacją Beskidzkiego Oddziału SG w Cieszynie, oddział przejął ochronę zachodniej części granicy polsko-słowackiej, od Babiej Góry po styk granic Polski, Słowacji i Czech. Zasięg terytorialny oddziału obejmował odcinek granicy państwowej od znaku granicznego I/202 wyłącznie do znaku granicznego III/201 tj. rozgraniczeniem z Śląskim Oddziałem SG w Raciborzu. W skład oddziału weszły SSG w Korbielowie, Rycerze Górnej, Soblówce i Zwardoniu oraz GPK w Zwardoniu i Korbielowie. Długość odcinka granicy państwowej, którą ochraniał wówczas oddział wynosiła 399,2 km, z czego 312,7 km na terenie województwa małopolskiego i 86,5 km na terenie województwa śląskiego.

W 1999 r., w wyniku umowy zawartej między Rządem RP a Rządem RS o przejściach granicznych, przekraczaniu granicy na szlakach turystycznych przecinających granicę państwową oraz zasadach przekraczania granicy państwowej poza czynnymi przejściami granicznymi, z dniem 1 lipca 1999 r., zaczął funkcjonować ruch graniczny na szlakach turystycznych przecinających granicę państwową. Do przekraczania granicy państwowej uprawnieni byli obywatele RP i oraz obywatele państw trzecich wymienionych w załączniku nr 4 do umowy, w wyznaczonych miejscach, w określonym czasie, jedynie w celach turystycznych. Funkcjonariusze oddziału wykonując zadania w miejscach do przekroczenia granicy na szlakach turystycznych stosowali zamienny system kontroli. Początkowo istniało 18 miejsc przekraczania granicy na szlakach turystycznych. W 1999 r. rozformowana została SSG w Witowie.

Rok 2001 r. przyniósł kolejne zmiany organizacyjne, polegające na zmianie statusu z dniem 15 stycznia przejścia MRG Ujsoły - Novot na drogowe przejście graniczne. W tym samym roku SSG w Szlachtowej przemianowano na SSG w Szczawnicy.

Z dniem 15 maja 2002 r. powołano płk. dypl. SG Zygmunta STANISZEWSKIEGO na stanowisko Komendanta KaOSG, mianowanego w późniejszym czasie (maj 2005 r.) do stopnia generała brygady Straży Granicznej.

W dniu 15 października 2002 r. zniesiona została SSG w Łysej Polanie, a ochraniany przez nią odcinek granicy przejęła GPK w Łysej Polanie. Od dnia 1 grudnia tegoż roku przejście MRG Winiarczykówka - Bobrov, otwarte zostało dla międzynarodowego, całodobowego ruchu osobowego i towarowego. Ponadto otwartych zostało również kolejne 5 miejsc do przekraczania granicy na szlakach turystycznych.

Początek stycznia 2003 r. przyniósł zniesienie strażnic SG w Gładyszowie, Muszynie, Piwnicznej, Sromowcach Wyżnych, Chyżnem, Korbielowie oraz w Zwardoniu. Ochroniane przez nie odcinki granicy państwowej przejęły odpowiednio GPK w Koniecznej, Muszynie, Piwnicznej - Zdroju, Niedzicy, Chyżnem, Korbielowie oraz Zwardoniu. Dodatkowo 1

października 2003 r. zniesiona została SSG w Jurgowie, a ochraniany przez nią odcinek granicy przejęła GPK w Łysej Polanie. Te stopniowo wprowadzane zmiany w ochronie granicy państwowej spowodowane były koniecznością dostosowania struktury organizacyjnej do warunków funkcjonowania na granicy wewnętrznej Unii Europejskiej. Ponadto w 2003 r. dla międzynarodowego, całodobowego ruchu osobowego otworzono przejście graniczne Niedzica – Lysá nad Dunajcem, oraz nowe przejścia MRG Przegibek – Vychylovka i Rycerka – Nová Bystrica.

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r., kontynuowana była reorganizacja, polegająca na zniesieniu SSG w Kacwinie, Tyliczu, Rycerze Górnej i w Podczerwonem. Po tych zmianach zadania w ochronie granicy państwowej realizowało 5 SSG oraz 9 GPK.

W okresie przejściowym, po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, a przed przystąpieniem do Układu Schengen, funkcjonariusze oddziału rozpoczęli przenoszenie działań operacyjnych do strefy nadgranicznej i w głąb kraju, zacieśniając tym samym współpracę zarówno z jednostkami Policji jak i innymi służbami ochrony porządku publicznego i instytucjami administracji państwowej, samorządowej oraz służbami państw członkowskich Unii Europejskiej.

W proces dostosowawczy wpisuje się również włączenie z dniem 1 stycznia 2005 r. do KaOSG jednostek organizacyjnych Bieszczadzkiego Oddziału SG na granicy polsko-słowackiej w rejonie Bieszczad. Oddział przejął odcinek granicy państwowej od znaku granicznego I/1 do znaku granicznego I/202, na którym zadania realizowały SSG w Wetlinie, Cisnej, Komańczy, Jaśliskach, Ożennej oraz GPK w Łupkowie i Barwinku. W tym czasie Karpacki Oddział SG ochraniał całą granicę polsko-słowacką od znaku granicznego I/1 do znaku granicznego III/201. Zasięg terytorialny oddziału obejmował odcinek granicy państwowej o długości 541,062 km, z czego 319,49 km na terenie województwa małopolskiego, 134,14 km na terenie województwa podkarpackiego i 87,43 km na terenie województwa śląskiego.

W wyniku kolejnego etapu reorganizacji w 2005 r. zniesiono SSG w Cisnej, Komańczy, Jaśliskach, Ożennej, Wysowej oraz w Soblówce. Ponadto w sierpniu 2005 r. w miejsce „SSG” i „GPK” wprowadzono zmianę w nazewnictwie - Placówka Straży Granicznej (PSG).

Dnia 1 września 2005 r., na podstawie Umowy między RP a RS o ułatwieniach w odprawie granicznej w ruchu kolejowym i drogowym z 29 lipca 2002r., oraz na mocy Porozumienia między Komendantem Głównym SG RP a Urzędem Policji Granicznej I do spraw Cudzoziemców Prezydium Korpusu Policji RS z 21 czerwca 2005 r., zgodnie z poleceniem Komendanta Karpackiego Oddziału SG z dnia 31 sierpnia 2005 r., wspólnie ze stroną słowacką przystąpiono do realizacji zadań służbowych w Punkcie Kontaktowym (PK) Barwinek – Vyšný Komárnik.

Rok 2006 przyniósł kolejne zmiany restrukturyzacyjne – zniesiono PSG w Chyżnem, a jej odcinek przejęła PSG w Lipnicy Wielkiej.

W dniu 16 czerwca 2006 r., po 3 miesięcznym powierzeniu obowiązków, na stanowisko Komendanta KaOSG mianowany został płk SG Wojciech SZCZYGIEŁ, a 1 września 2006 r. na stanowisko Zastępcy Komendanta Oddziału ds. logistycznych mianowany został ppłk SG Janusz CIENCIAŁA.

Początek roku 2007 przyniósł zniesienie PSG Szczawnica i utworzenie w przejściu granicznym Chyżne - Trstená, drugiego na terenie działania KaOSG Punktu Kontaktowego. W pierwszej połowie roku, na terenie komendy oddziału znajduje swoją siedzibę nowoutworzony III Wydział Zabezpieczenia Działań Zarządu Zabezpieczenia Działań SG który po reorganizacji w 2009 r. został podporządkowany Komendantowi KaOSG jako wydział w strukturze oddziału. Jest on jedyną tego typu wyspecjalizowaną komórką do działań i operacji specjalnych na całej południowej granicy.

W dniu 1 lipca 2007 r. na stanowisko Zastępcy Komendanta KaOSG ds. granicznych mianowany został ppłk SG Robert GAWRYŚ, który to stanowisko zajmował do czerwca 2008 r.

W związku z wejściem Polski w nocy z 20 na 21 grudnia 2007 r. do strefy Schengen funkcjonariusze oddziału zaprzestali prowadzenia kontroli granicznej w przejściach granicznych, przenosząc swoją działalność do strefy nadgranicznej i w zależności od potrzeb w głąb kraju.

Rok 2008 to ciąg dalszy reorganizacji oddziału. Rozformowane zostają PSG w Łupkowie, Muszynie, Łysej Polanie, Korbielowie, Koniecznej i Zwardoniu, powstają PSG w Tarnowie i w Żywcu.

Z dniem 1 czerwca 2009 r. KaOSG przekazał Bieszczadzkiemu Oddziałowi SG PSG w Wetlinie i w Sanoku. Od tego czasu oddział ochrania polsko-słowacki odcinek granicy państwowej od znaku granicznego I/51 do znaku granicznego III/201. Terytorialny zasięg działania obejmuje teren o długości 504,74 km, wzdłuż którego zlokalizowano 8 PSG i komendę oddziału.

Rok 2009 przyniósł również szereg zmian personalnych. W dniu 1 lipca 2009 r. na Zastępcę Komendanta Oddziału ds. granicznych mianowany został płk SG Wojciech WOŁOCH, któremu powierzono pełnienie obowiązków Komendanta Oddziału po odejściu płk SG Wojciecha Szczygła, w okresie od 2 października do 28 grudnia 2009 r. W dniu 29 grudnia 2009 r. na stanowisko Komendanta Karpackiego Oddziału został mianowany płk SG Józef OSTAPKOWICZ. W związku z odejściem płk. Wojciecha Wołocha, w dniu 29 października 2010 r. na nowego Zastępcę Komendanta Oddziału ds. granicznych mianowany został ppłk SG Piotr BONA.

Przez dwadzieścia lat funkcjonowania, Karpacki Oddział SG przeszedł szereg zmian organizacyjnych, które w znacznym stopniu zmodyfikowały sposób działania zarówno komendy oddziału jak i jego placówek. Wypracowano wiele nowych form i metod służby przyczyniając się do rozwoju formacji. Prowadzona na wysokim poziomie współpraca ze stroną słowacką zaowocowała nowatorskimi rozwiązaniami w procesie przekraczania polsko-słowackiej granicy, jak również w zwalczaniu przestępczości transgranicznej. Poprzez zaangażowanie i doświadczenie funkcjonariuszy, KaOSG postrzegany jest jako ważny element współpracy w ochronie porządku publicznego w regionie i w kraju. Funkcjonariusze, oprócz realizacji ustawowych zadań, biorą częsty udział w akcjach organizowanych przez Policję, CBS, BOR, GOPR, a także w zabezpieczeniu oficjalnych wizyt państwowych, imprez o charakterze państwowym i masowym. Prowadzona ciągła modernizacja obiektów oddziału, czyni je jednymi z najnowocześniejszych w kraju przez co wpływa wymiennie na efektywność wykonywania zadań.

Oddział jest ważnym elementem oświatowym i kulturowym ziemi sądeckiej i okolic. Poprzez współpracę ze szkołami, organizacjami młodzieżowymi wnosi duży wkład w rozwój edukacji dzieci i młodzieży. Niewątpliwymi ambasadorami oddziału na arenie kraju i zagranicy są Orkiestra i Kompania Reprezentacyjna SG, które poprzez perfekcyjne wykonywanie swoich zadań i specyficzny ubiór rozślawiają dobre imię KaOSG.

